

האוניברסיטה העברית בירושלים

התכנית ליידיש

פראפ'

פּרילינג 2013 / תשע"ד

דוד-הירש ראסקעס

מאָדערניזם און אַנטי-מאָדערניזם אין דער יידישער ליטעראַטור, 1914-1974

מספר הקורס 18873

4 נ"ז, מאָנטיק, פֿון 16:30 - 20:15, צימער 2304 רוח

אויפֿנעם-שעהען: באַשטימען פֿון פֿאַרויס, צימער 6302 רוח, טעלעפֿאָן-נומער: 02- 5883617

David.Roskies@mail.huji.ac.il

צילן פֿונעם קורס: "אידעאָליזם און נאַטוראָליזם", "טראַדיציע און רעוואָלט" --אַזוי האָבן י.י. טרונק און אַברעם טאַבאָטשניק באַצייכנט די צוויי פֿאַלסן אין דער יידישער ליטעראַטור נאָך די קלאַסיקערס. אין צענטער פֿון קורס שטייט אַט דער ווידעראַגאַנד, ווי ער שפּיגלט זיך אָפּ סײַ אין די נייע "איזמען" -- די נייע עסטעטישער ריכטונגען -- סײַ אינעם אופן ווי די חשובֿסטע פֿאַעטן און פּראָזאַיקערס האָבן זיך באַניצט מיט קלאַסישע און מאָדערניסטישע זשאַנערס, סטאַרפֿישע פֿאַרמען און ריטמישע סכעמעס.

פֿאַדערונגען:

דאָס גאַנצע לייענוואָרג קען מען באַקומען אין **דער**-שרות הצילום פֿון הסתדרות הסטודנטים. ס'רובֿ פֿון די פֿאַרש-מאַטעריאַלן געפֿינען זיך אויף דער וועבזייט **פֿונעם קורס**. דאָס איבעריקע איז צו לייענען אין דער ביבליאָטעק.

איין זמן-אַרבעט (5-8 ז'), דעם 23סטן אַפריל: א פארמעלער אנאליז פֿון מאנגערס א באלאדע און מאנע לייבס א סאַנעט. דער סוף-עקזאַמען וועט באַשטיין פֿון איין לענגערער ארבעט, אויף צו שרייבן אין דער היים.

דער לערנפלאַן:

דעם 17טן פעברואַר **נייע פֿאַרמען, נייע פֿאַעטיק**

דוד האַפּשטיין - אין ווינטער-פֿאַרנאַכטן (1912) - אַ שפּיגל אויף אַ שטיין,

לייב נידוס - אינטימע ניגונים - ליטווישע אַראַבעסקן (וואַרשע 1924)

משה קולבאַק - צווישן פעלדער (1919) - אַ שפּיגל אויף אַ שטיין,

מאני לייב – טויבנשטילע – ליטעראטור (1910)
מאני לייב – אָט אזוי, אָט אזוי – זישא לאנדוי זאמלבוך (נ"י 1938), ז' 8-9.

אלטע פֿאַרמען, נייע פּאָעטיק
אליעזר שטיינבארג – דער האמער און דאס שטיק איזן, דער חלף און די זעג,
דער חזיר און די נאָדל – מעשׂאָלים (טשערנאָוויץ 1932)

אברהם טאבאטשניק, "טראדיציע און רעוואלט אין דער יידישער פאעזיע
(1950), דיכטער און דיכטומג (נ"י 1965), ז' 402-413.
Miriam Udel-Lambert, "The Fables of Eliezer Shteynberg and the Modernist
Relocation of Ethics," *Prooftexts* 26 (2006): 375-404.

דעם 24סטן פעברואַר **די יונגע: מוזיק, מאסקעס און מחיצות**

- זישע לאנדוי עפילאג
דינסטיק, היינט אוונט, פאר אונדזער חרוב יידיש לעבן, אין קינאמאטאגראף – לידער (נ"י 1937), ז'
מאני לייב – שטילער, שטילער (1914), אין בין דער ווייניריי, איך האב מיין מאמעס שווארצע האר –
לידער און באלאדן (נ"י 1955) ב' 1
ראובן א ייזלאנד – שטיללעבן
ה. לייזויק – אויף די וועגן סיבירער, יעזוס, ערגעץ ווייט – אלע ווערק (נ"י 1940), ב' 1
ה. לייזויק – די—אן טראדיציע, אינזל (1918), ז' 12-19

Ruth R. Wisse, *A Little Love in Big Manhattan: Two Yiddish Poets* (Harvard
1988), PJ5129.A4B699 Z9 1988, chap. 3.

דעם 3טן מאָרץ **די שטאט**

'יהואש – אין סאבוויי – אין געוועב (נ"י 1922), ב' 1, ז'
'דוד האפשטיין – שטאט! – אַ שפיגל אויף אַ שטיין, ז'
זישע לאנדוי – אין על
'משה-לייב האלפערן – אונדזער גארטן – אין ניו יארק (נ"י 1919), ז'
לאמעד שאפירא – ניו יארקיש – ניו יארקיש און אנדערע דערציילונגען

Malcolm Bradbury & James McFarlane, eds. *Modernism 1890-1930* (=Pelican Guides to European Literature) (Penguin, 1976), part one

דער אימפרעסיאניזם

לאמעד שאפירא – רויך (1915), די יידישע מלוכה (1919) – די יודישע מלוכה און אנדערע זאכען
(נ"י 1923), ז' לאמער שאפירא – דער שרייבער גייט אין חדר (לאס אנגעלעס 1948), ז' 13-14

דעם 10טן מארץ דער נאטוראליזם

י.י. זינגער – אלטשטאט (1923), אויף פרעמדער ערד: דערציילונגען (=געקליבענע ווערק) (ווילנע
1930) (ז' 7-65)
ישראל ראבאן – די גאס, קאפ' 13,2 (1928) – אין די גאס, רעד' חנא שמערוק (ירושלים 1986),
ז' 85-92, 13-25
'רחל קארן – ערד, פ דערציילונגען (מאנטרעאל 1958), ז'

Malcolm Bradbury & James McFarlane, eds. *Modernism 1890-1930* (=Pelican Guides to European Literature) (Penguin, 1976), part one

דעם 17טן מארץ שושן פורים

דעם 24סטן מארץ משה-לייב האלפערן

פון: אין ניו-יארק Memento Mori

פון: די גאלדענע פאווע (קליוולאנד 1928): שיר-השירים, די פראצעסיע, לויט דער וויסטעניש, די
מעשה מיט דער פליג, ייד, מ'ין ברודער! קיין מאל שוין וועל איך ניט זאגן, פון א בריוו מינעם, דער
מענטש דער אף, די מעשה מיט דער וועלט, די לעצטע, מ'ין צוואה

Ruth R. Wisse, *A Little Love in Big Manhattan: Two Yiddish Poets* (Harvard 1988), PJ5129.A4B699 Z9 1988, chap.

אנא מארגאלין

איך בין געווען א מאָל א יינגלינג, מ'ין שטאַם רעדט, בריסק, מיידלעך אין קראָטאַנא
פארק, אנטראַקט

אברהם נאָווערשטערן, "אנא מארגאלין—מאטעריאלן צו איר פאעטישער
געשטאלט," ייווא-בלעטער, נייע סעריע 1 (19--)
ז' 136-169

דעם 31סטן מארץ אָדע, עלעגיע, באַלאַדע, אַנטי-באַלאַדע און סאנעט

– משה-לייב האלפערן י.ל. פרץ (1915) – אין ניו-יארק (נ" 1919)
דער פויגל, די באלאדע פון דעם לעמבערגער דיטש, די באלאדע פון מיין וויגליד – די גאלדענע פאווע
משה קולבאק – ווילנע (1926) – א שפיל אויף אַ שטיין
איצק מאנגער – די באלאדע פונעם וויסן שוין, די באלאדע פונעם לייזיקן און דעם געקרייזיקטן, די
באלאדע פון א שנירל שטערן, די "אוהבי ישראל" ביים טויטנלאגער בעלזשעץ – ליד און באלאדע (נ"י
(1952)

די באלאדע—די וויזיע פון בלוט (1929) – שריפטן אין פראזע
י.י. שווארץ – אין ליכט פון סוף-זומער – לידער און פאעמען (ת"א 1968)
לייזער וואלף – מאנטעפיארע אין ווילנע – לידער (נ"י 1955)
אברהם סוצקעווער – א וואגן שיר (1941) – פאָעטישע ווערק (ת"א 1963), ב' 1
מאני לייב – די פלוים, אויפשריפט אויף מיין מצבה, ריחות, ניטל, פון מיין היגל, איסט-בראדוויי,
זיי – סאנעטן

אוריאל ויינרייך, "תורת החרוז ותולדות התרבות," הספרות כרך ב' מס' 4 (1971): 750-761

Kathryn Hellerstein, "The Demon Within: Moyshe-Leyb Halpern's Subversive
Ballads," *Proof texts* 7 (1987): 225-48
Ruth R. Wisse, *A Little Love in Big Manhattan: Two Yiddish Poets* (Harvard
1988), PJ5129.A4B699 Z9 1988, chap. 3.
אברהם טאבאטשניק, "איציק מאנגער און די נייע יידישע באלאדע," די גאלדענע קייט 64 (1968): 13-
40.

הלן ביר, "הבלאדות של איציק מאנגר: האמנם הן מורשת אירופית?" חוליות 10 (2006): 59-67
<http://aleph.haifa.ac.il/www/public/fulltext/chuliot/2007/000725365.pdf>

דעם 7טן-21סטן אפריל – פסח

דעם 28סטן אפריל (יום השואה) די פאָעמע און דאס עפישע ליד

י.י. שווארץ – ניערד 1918

'קענטאקי (נ"י 1936), זז

,משה קולבאק – ריסן (192-) - א שפיגל אויף א שטיין

'מלך ראוויתש – חרם (1919) – די לידער פון מיינע לידער (מאנטרעאל 1954), זז

אורי-צבי גרינבערג – מלך שבתי-צבי (1933) – געזאמלטע ווערק (ירושלים 1979), ב' 2

אברהם סוצקעווער – די בליענע פלאטן פון ראמס דרוקער (1941) - פאָעטישע ווערק (ת"א 1963),

ב' 1

דעם 5טן מיי יום הזכרון

דעם 12טן מיי דער עקספרעסיאניזם

אורי-צבי גרינבערג – אריינפיר צו אלבאטראס (1922), פון: מעפיסטא (1922), פון: אין מלכות פון

(צלם 1923) - געזאמלטע ווערק (ירושלים 1979), ב' 2

פרץ מארקיש – מיר שטאמען פון פעלדזן! (1919), מיט ליפן אינגעפרעסטע איינס אן צווייטן)

, (1919), פאר מין ארומגיין פוסט-און-פאס (1919), האסט א שטיקל הארץ? (1919)

Maestoso Patetico, פון: די קופע (1921) - א שפיגל אויף א שטיין, (1921)

דוד האפשטיין – פראצעסיע (1919) - א שפיגל אויף א שטיין

,משה קולבאק – וועלט! (1920) - א שפיגל אויף א שטיין

מאקס עריק, "די שפראך פונם יידישן עקספרעסיאניזם", אלבאטראס

דעם 19טן מיי וויימאר, קיעוו און מינסק

דוד בערגעלסאן – דריי צענטערן צווישן עמיגראנטן א שפיגל אויף א שטיין -

,דער נסתר – אין ווינקעלער (1923) - א שפיגל אויף א שטיין

משה קולבאק – דיסנער טשילד האראלד -- א שפיגל אויף א שטיין

לייב קוויטקא – עשו (1922), רוסלענדישער טויט (1919) - א שפיגל אויף א שטיין

איזי כאריק – אווגוסט (1925), פארגייט, איר אומעטיקע זיידעס (1926), איך בייג דא אין מיין
יונגן קאפ (1930) - אַ שפיגל אויף אַ שטיין

Marc Caplan

דעם 26סטן מיי **טלאַמאצקי 13**

יצחק באשעוויס – דער ייד פון בבל (1933) – אנטאלאגיע פון דער יידישער פראזע אין פוילן
(נ"י 1946)
אהרן צייטלין – דער קולט פון גארנישט און די קונסט ווי זי דארף זיין, ווארשעווער שריפטן (-1926
1927)
איציק מאנגער – פון: חומש-לידער (1935) – מזרש איציק (ירושלים 1969)
איציק מאנגער – פאלקלאר און ליטעראטור (1939) – שריפטן אין פראזע
נתן כהן, ספר, סופר ועיתון: מרכז התרבות היהודית בוורשה, 1918-1942. ירושלים: הוצאת ספרים
„ע"ש י.ל. מגנס, האוניברסיטה העברית, 2003

דעם 2טן יוני **יונג-ווילנע**

חיים גראדע מוסרניקעס (1938)
לייזער וואלף – די בולוואנסקע מויד
אברהם סוצקעווער – אין טאַרבע פונעם ווינט (1935), רעגנס פון פאַרבן און בלומען (1940), צום
יארצייט פון געטא-טעאטער (1943), די לערערין מירע (1943)

Justin Cammy, "Chaim Grade and His World," *The Yivo Encyclopedia* (2010)
<http://www.smith.edu/jud/pdfs/Chaim.Grade.pdf>
"The Politics of Home, the Culture of Place: 'Yung Vilne': A Journal of Literature
and Art (1934-1936). In *Judische Kultur(en) im Neuen Europa: Wilna 1918-1939*,
edited by Marina Dmitrieva and Heidemarie Petersen, 117-133.
Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 2004.
<http://www.smith.edu/jud/pdfs/Politics.of.home.pdf>

דעם 9טן יוני **אינזיכזיס**

א. לעיעלעס – אינטראַספּעקטיוויזם (1920)
א. לעיעלעס – אין סאבוויי – ראנדאס און אנדערע לידער (נ"י 1926)

יעקב גלאטשטיין – 1919, טירטל-טויבן, ארטעריאסקלעראסיס – יאנקעוו גלאטשטיין
שיני מייק, אוונטברויט – קרעדאס

שמר, משה-לייבס קול, צום קאפמיסטער – יידישט'טשן (ווארשע 1937)
א גוטע נאכט, וועלט, וועגענער, געטא-ליד, דא בין איך קיין מאל נישט געווען, דער בראסלאווער
צו זיין סופר – געדענקלידער (נ"י 1943)
ציליע דראפקין – די צירקוס-דאמע, אדם – אין הייסן ווינט (נ"י 1959)

בנימין הרשב, "אינטרוספקטיביזם—פואטיקה מודרניסטית", אינטרוספקטיביזם בניו יורק כולל מבחר
שירי א. לילס, תל-אביב: הקיבוץ המאוחד, 1997.
אברהם נוברשטרן, "הקולות והמקהלה: שירת נשים בידיש בין שתי מלחמות העולם", בקורת
ופרשנות 40 (2008): 105-117.

דעם 16טן יוני

(אברהם סוצקעווער - גרינער אקוואריס (1956)) – פאעטישע ווערק (ת"א 1963), ב

מעטאפאעטישע לידער

ה. לייוויק – מיטן הייליקן ליד (1922) – אלע ווערק (נ"י 1940)
משה-לייב האלפערן- ליכט, מיין ווארט - משה-לייב האלפערן (נ"י
'1934), ב

א. לעיעלעס – דער גאט פון ישראל (1943)

יעקב גלאטשטיין – מאצארט

רחל קארן – פון יענער זייט ליד - פון יענער זייט ליד (ת"א 1962)
אברהם סוצקעווער – הירשן ביים ים-סוף (1949), פאעזיע (1954) –
פאעטישע ווערק (ת"א 1963), ב' 2, ווער וועט בלייבן, וואס וועט
בלייבן (1974) – אלטע און יונגע כתב-ידן (ת"א 1982)

Additional Reading

בנימין הרשב, "הבית הטיפוסי של שיר העם בידיש", בתוך התרבות האחרת: יידיש והשיח היהודי (י-ס 2006), 212-231.

בנימין הרשב, עורך ומתרגם, אינטרוספקטיביזם בניו יורק כולל מבחר שירי א. לילס תל-אביב : הקיבוץ המאוחד, 1997.

בנימין הרשב, עורך, מאניפסטים של מודרניזם. מהדורה מורחבת ומתוקנת. ירושלים: כרמל, 2001.

בנימין הרשב, עורך, שירת היחיד בניו-יורק: דיוקנאות של ארבעה משוררי יידיש ומבחר שיריהם בתרגום עבר. ירושלים. כרמל, תל-אביב: המכון הישראלי לפואטיקה וסמיוטיקה ע"ש פורטר, אוניברסיטת תל-אביב, 2002

אוריאל ויינרייך, "תורת החרוז ותולדות התרבות", הספרות כרך ב' מס' 4 (1971): 750-761

אידעאליזם און נאטוראליזם אין דער יידיער ליטעראטור : טענדענצן און וועגן פון אונזערע מאדערנע שריפטשטעלער. ווארשע : קולטור-ליגע, 1927.

אברהם נוברשטרן, "הקולות והמקהלה: שירת נשים בידיש בין שתי מלחמות העולם", בקורת ופרשנות 40 (2008): 61-145.

Malcolm Bradbury & James McFarlane, eds. *Modernism 1890-1930* (=Pelican Guides to European Literature) (Penguin, 1976), part one

David E. Fishman, "The Musar Movement in Interwar Poland," *The Jews of Poland Between Two World Wars*, ed. Yisrael Gutman et al. (University Press of New England, 1989), pp. 247-71

Benjamin Hrushovski, "On Free Rhythms in Modern Yiddish Poetry," *The Field of Yiddish* (1954)

David G. Roskies, *A Bridge of Longing: The Lost Art of Yiddish Storytelling* (Harvard, 1995), PJ5124.R67 1995.

David G. Roskies & Leonard Wolf, eds. *The World According to Itzik: Selected Poetry and Prose of Itzik Manger* (New Haven: Yale University Press, 2002)

Uriel Weinreich, "On the Cultrual History of Yiddish Rime." *Essays on Jewish Life and Thought presented in honor of Salo Baron* (New York, 1959), pp. 423-42